

Neuspeh hrišćanstva

Emma Goldman

1913.

Plagijatori i trovači ideja, u svom nastojanju da zamute granicu između istine i laži, pronalaze dragocenog saveznika u jezičkom konzervativizmu.

Ideje i reči koje su odavno izgubile svoje izvorno značenje vekovima nastavljaju da dominiraju nad čovečanstvom. Ovo je pogotovo tačno ukoliko te ideje postanu uobičajene, ukoliko su nam kao velike i neoborive istine još od detinjstva usađene u naša bića. Prosečan um se lako zadovoljava nasleđenim i kupljenim stvarima ili diktatima roditelja i učitelja, zato što je mnogo lakše imitirati nego stvarati.

Naše doba iznedrilo je dva intelektualna džina, koji su se latili potpunog preispitivanja mrtvih društvenih i moralnih vrednosti iz prošlosti, posebno onih koje obuhvata hrišćanstvo. Fridrih Niče i Maks Štirner zadali su niz snažnih udaraca hrišćanskim molitvenicima, jer su u njima videli pogubnu ropsku moralnost, poricanje života, uništitelje svih elemenata snage i karaktera. Istina, Niče se protivio hrišćanstvu inherentnoj ideji ropskog morala u korist gospodarskog morala privilegovane nekolicine. Ali, usuđujem se da kažem da njegova ideja gospodara nema nikakve veze sa vulgarnošću položaja, kaste ili bogatstva. Naprotiv, nije li ona značila gospodarenje ljudskim mogućnostima, gospodarsko u čoveku koje će mu pomoći da prevaziđe stare tradicije i zastarele vrednosti, da bi mogao da nauči da postane tvorac novih i lepih stvari.

I Niče i Štirner su u hrišćanstvu videli uništitelja ljudske rase, slamatelja čovekove volje da se usudi i da dela. Oni su u svakom pokretu sazdanom na hrišćanskom moralu i etici videli nastojanja, ne za oslobođenje od ropstva, već za njegovo ovekovečenje. Zato su svom snagom bili protiv ovih pokreta.

Slagala se ja u potpunosti sa ovim ikonoborcima ili ne, verujem, zajedno sa njima, da je hrišćanstvo savršeno podesno za vaspitavanje robova, većito održavanje ropskog društva; ukratko, za samo stanje sa kojim se danas suočavamo. U stvari, društvo nikada ne bi moglo da se degeneriše do sadašnjeg užasavajućeg nivoa bez pomoći hrišćanstva. Svetovni vladari su odavno shvatili kakav moćan otrov u sebi sadrži hrišćanska religija. To je razlog zašto je promovišu; i zato oni ne prezaju ni od čega da bi je ljudima ubrizgali u krv. Oni vrlo dobro znaju da je prepredenost hrišćanskog učenja jača zaštita od pobune i nezadovoljstva nego što su to pendrek ili pištolj.

Nema sumnje da će mi biti rečeno da iako je religija otrov i iako je institucionalizovano hrišćanstvo najveći neprijatelj progresa i slobode, postoji i nešto dobro u „samom“ hrišćanstvu. Šta je sa učenjem Hrista i ranim hrišćanstvom, možda će me pitati; zar se ne zalažu za duh humanosti, za poštenje i pravdu?

Upravo me je ta često ponavljana tvrdnja navela da odaberem ovu temu, koja mi omogućava da pokažem da je zloupotreba hrišćanstva, kao i zloupotreba vlasti, uslovljena samom stvari, i da za to ne treba kriviti predstavnike vere. Hrist i njegovo učenje oličenje su poniznosti, inercije, poricanja života; što ih čini odgovornim za stvari učinjene u njihovo ime.

Mene ne zanima teološki Hrist. Brilljantni umovi kao što su Bauer, Štraus, Renan, Tomas Pejn i drugi, odavno su pobili taj mit. Ja sam čak spremna da priznam da teološki Hrist nije ni upola toliko opasan kao etički i socijalni Hrist. U meri u kojoj nauka potiskuje slepu veru, teologija gubi svoje uporište. Ali etički i poetski mit o Hristu tako temeljno prožima naše živote, da je čak i nekim od najnaprednijih umova teško da se oslobode njegovog jarma. Oni su se oslobodili slova tog mita, ali su zadržali njegov duh; a ipak je to duh koji je potpora svih zločina i strahota počinjenih od strane pravovernog hrišćanstva. Crkveni oci mogu slobodno da propovedaju Jevanđelje Hristovo. U njemu nema ničeg rizičnog za režim vlasti i bogatstva; ono se zalaže za samoporicanje i samoodricanje, za pokoru i kajanje, a potpuno je inertno onda kada se suoči bilo kakvim poniženjem, bilo kakvim grozotama koje su nametnute čovečanstvu.

Ovde se moram vratiti na plagijatore ideja i reči. Mnogi inače vatreni mrzitelji ropstva i nepravde mešaju na najuznemirujući način, Hristovo učenje sa velikim borbama za društveno i ekonomsko oslobođenje. To dvoje su neopozivo i većito suprotstavljeni jedno drugom. Jedno zahteva hrabrost, smelost, prkos i snagu. Drugo propoveda jevanđelje nepružanja otpora, rop-sko prihvatanje tuđe volje; to je potpuno nepoštovanje karaktera i samopouzdanja, i samim tim destruktivno je po slobodu i blagostanje.

Ko iskreno ima za cilj radikalne promene u društvu, ko stremi da oslobodi čovečanstvo od pošasti zavisnosti i bede, mora da okrene leđa hrišćanstvu, kako starom, tako i današnjem obliku istog.

Svuda i uvek od samog osnivanja, hrišćanstvo je pretvaralo zemlju u dolinu suza, uvek čineći život slabom, bolesnom stvari, uvek usađivajući strah u čoveka, pretvarajući ga u dvojako biće, čije se životne energije troše u borbi između tela i duše. U osuđivanju tela kao nečeg zlog, čulnosti kao nečega što navodi na sve što je grešno, čovek je osakatio svoje biće u uzaludnom pokušaju da sačuva čistotu duše, dok mu telo propada od povreda i mučenja koja mu se nameću.

Hrišćanska religija i moral veličaju uzvišenost „života posle smrti“ i zbog toga ostaju ravnodušni prema zemaljskim strahotama. Doista, ideja samoporicanja i svega što dovodi do bola i tuge njihov je ispit ljudske vrednosti, njihov pasož za ulazak u raj.

Siromašnima će pripasti raj, a bogati će ići u pakao. To može da posluži kao opravdanje za očajničke napore bogatih da iskoriste mogućnosti dok još imaju priliku, da uzmu od zemlje što više mogu: da se naslađuju bogatstvom i izobiljem, da svojim čeličnim stiskom pritegnu blagoslovene robove, da im ukradu prava koja su stekli rođenjem, da ih degradiraju i vređaju svakog trenu. Ko može da krivi bogate ako se svete siromašnima, jer sada je njihovo vreme, i sam milostivi hrišćanski Bog zna kako vešto i temeljno bogati to rade.

A siromašni? Oni se drže obećanog hrišćanskog raja, kao doma za stare dane, sanatorijuma za osakaćeno telo i slabe umove. Oni trpe i podnose, pate i čekaju, dok i poslednji komadić samopoštovanja ne bude izbačen iz njih, dok im tela ne postanu ispijena i iscrpljena, a njihov duh slomljen od čekanja, tegobno beskonačnog iščekivanja hrišćanskog raja.

Hrist se pojavio kao vođa naroda, oslobodilac Jevreja od rimske vlasti; ali u trenutku kada je započeo svoj rad, pokazao je da ga ne zanima svetovno, neodložne potrebe siromašnih i obespravljenih njegovog vremena. Ono što je propovedao bio je sentimentalni misticizam, opskurne i zbrkane ideje bez originalnosti i vitalnosti.

Kada su se Jevreji prema jevanđeljima odrekli Isusa, kada su ga poslali na krst, možda su bili gorko razočarani u njega koji im je obećao toliko mnogo, a tako malo dao. Obećavao je radost i blaženstvo na onom svetu, dok su mu pred očima ljudi gladovali, patili i trpeli.

Takođe, može biti da je Hrist uživao simpatije Rimljana, naročito Pilata, jer su ga smatrali savršeno bezopasnim po njihovu moć i vlast. Filozof Pilat je možda smatrao da su Hristove „večne istine“, prilično anemične i beživotne u poređenju sa impresivnom vojnom snagom i silom protiv koje su pokušavali da se bore. Rimljani, snažni i neustrašivi kakvi su bili, sigurno su se krišom smejali čoveku koji je propovedao pokajanje i strpljenje, umesto da poziva na oružje protiv pljačkaša i tlačitelja svog naroda.

Javni poziv Hristov počinje objavom, „Pokajte se, jer bliži se Carstvo nebesko“.

Zašto se pokajati, zašto žaliti pred nečim što je trebalo da donese izbavljenje? Nisu li ljudi dovoljno patili i trpeli, nisu li svojom patnjom zaslužili pravo na izbavljenje? Uzmimo na primer, Besedu na gori. Šta je to nego hvalospev pokoravanju sudbini, neminovnosti stanja stvari?

„Blaženi su siromašni duhom, jer njihovo je Carstvo nebesko.“

Mora biti da je raj strašno dosadno mesto, ako tamo žive siromašni duhom. Kako može nešto kreativno, vitalno, korisno i lepo da proistekne iz siromašnog duha? Ideje iznete u Besedi na gori najveća su optužba protiv Hristovog učenja, jer u siromaštvu uma i tela vide vrlinu, i zato što nastoje da nagradama i kaznama održe ove vrline. Svako inteligentno biće shvata da je siromaštvo duha najgore prokletstvo, da ono rađa svo zlo i bedu, sve nepravde i zločine na svetu. Svako zna da nikada ništa dobro nije nastalo, niti će ikada nastati iz siromašnog duha; sloboda, pravda ili jednakost sigurno neće.

„Blaženi su krotki, jer oni će naslediti zemlju.“

Kakva naopaka misao! Kakav podsticaj ropstvu, neaktivnosti i parazitizmu! Pored toga, nije tačno da mogu da naslede bilo šta. Samo zato što je čovečanstvo bilo krotko, zemlja mu je i oteta.

Krotkost je bila bič koji su koristili kapitalizam i vlade da bi prinudili čoveka na zavisnost, na ropsku poziciju u kojoj se nalazi. Najvernije sluge Države, raskoši, posebnih privilegija, nisu mogle da propovedaju prikladnije jevanđelje nego što je to radio Hrist, „izbavitelj“ naroda.

„Blaženi su oni žedni i gladni pravde, jer će se nasititi.“

Ali, nije li Hrist isključio mogućnost pravednosti kada je rekao „siromašni će uvek s vama biti?“ Mada ipak, Hrist je bio odličan u maksimama, bez obzira što su one bile potpuno suprotstavljene jedna drugoj. To nigde nije toliko upadljivo demonstrirano kao u njegovoj zapovesti: „Caru carevo, a Bogu božje“.

Interpretatori tvrde da je Hrist morao da učini ove ustupke vlastima svog vremena. Ako je to tačno, samo ovaj kompromis je bio dovoljan da potvrdi da je to sve do današnjeg dana, najbezobzirnije oružje u rukama ugnjetača, zastrašujući bič nemilosrdnog ubirača poreza, za osiromašenje, porobljavanje i degradaciju istih onih ljudi zbog kojih je Hrist navodno umro. I kada nas ubede da „su blaženi oni žedni i gladni pravde, jer će se nasititi“ da li nam je rečeno kako? Kako? Hrist se nikada nije potrudio da to objasni. Pravednost ne dolazi sa zvezda, niti zato što je Hrist tako hteo. Pravednost izrasta iz slobode, povoljnih socijalnih i ekonomskih okolnosti i jednakosti. Ali kako će krotki, siromašni duhom, ikada uspostaviti takvo stanje stvari?

„Blaženi vi, kada vas stanu grditi, goniti i govoriti protiv vas svakakve rđave reči, lažući, mene radi. Radujte se jer je vaša velika nagrada na nebesima.“

Nagrada na nebu večiti je mamac, mamac koji je uhvatio čoveka u čeličnu mrežu, ludačku košulju koja mu ne dopušta da se razvija ili raste. Svi pioniri istine bili su, i još uvek su omalovažavani; bili su i još uvek su progonjeni. Ali, da li su oni tražili od čovečanstva da plati cenu? Da li su nastojali da podmite čovečanstvo ne bi li ono prihvatilo njihove ideje? Oni su vrlo dobro znali da će onaj ko zbog mita prihvatiti istinu, ubrzo trampiti istu sa onim ko ponudi više.

Dobro i zlo, kazna i nagrada, greh i pokajanje, raj i pakao, kao zvezde vodilje Hristovog jevanđelja, predstavljaju kamen spoticanja naše istorije. U njemu ima svega u smislu naloga i zapovedi, ali mu posve nedostaju stvari koje su nam najviše potrebne.

Radnik koji poznaje uzrok svoje bede, koji razume način na koji je sazdan naš nepravedni društveni i industrijski sistem može da učini više za sebe i svoj rod, nego što su Hrist i njegovi sledbenici ikada učinili za čovečanstvo – svakako više nego što su postigli krotko strpljenje, neznanje i pokoravanje.

Koliko plemenitiji, koliko blagotvorniji je ekstremni individualizam Štirnera i Ničea u odnosu na bolesničku atmosferu hrišćanske vere. Ako oni odbacuju altruizam kao zlo, to je zbog primera koji je sastavni deo hrišćanstva, koje nagrađuje parazitizam i inerciju, i koje je iznedrilo sve vrste društvenih poremećaja koje bi trebalo lečiti propovedanjem ljubavi i razumevanja.

Ponosni i samouvereni karakteri više vole mržnju nego takvu vrstu grozne izveštačene ljubavi. Ne zalaže se slobodni duh za uzvišenu istinu ni zbog kakve nagrade, niti je ijedan od njih ikada bio pokoleban zbog straha od kazne.

„Ne mislite da sam ja došao da pokvarim zakon ili proroke. Nisam došao da pokvarim nego da ispunim.“

Upravo tako. Hrist je bio reformator, uvek spreman da izgadi odnose, da se povinuje, da nastavi sa starim poretkom stvari. Nikada da uništi i ponovo sagradi. To može da bude objašnjenje za simpatije koje svi reformatori gaje prema njemu.

Zaista, čitava istorija države, kapitalizma i crkve dokazuje da su svoje trajanje ovekovečili zahvaljujući ideji „ne dolazim da uništim zakon“. To je ključ autoriteta i ugnjetavanja. Naravno, nije li Hrist slavio siromaštvo kao vrlinu; zar on nije propagirao nepružanje otpora zlu? Zašto ne bi siromaštvo i zlo nastavili da vladaju svetom?

Ma koliko da sam protiv svake religije, ma koliko ih smatrala nametnutim odozgo i zločinom protiv razuma i napretka, ja ipak mislim da nijedna druga religija nije načinila toliko štete, niti je toliko pomogla u porobljavanju čoveka kao Hristova religija.

Osmotrite pažljivo Hrista pred svojim tužiocima. Kakav nedostatak dostojanstva, kakav nedostatak vere u sebe i sopstvene ideje! Toliko slab i bespomoćan je bio taj „spasitelj čoveka“ da mu je bila potrebna čitava ljudska porodica da ispašta za njega, zauvek, zato što on „umreše za njih“. Izbavljenje putem krsta gore je od prokletstva, zbog užasnog tereta koji nameće čovečanstvu, zbog posledica koje ima po ljudsku dušu, sputavajući i parališući je težinom bremena koje iziskuje Hristova smrt.

Hiljade mučenika je stradalo, a gotovo niko od njih se nije pokazao tako bespomoćnim kao što je to bio veliki hrišćanski Bog. Hiljade njih su otišle u smrt sa više čvrstine, više hrabrosti, sa iskrenijom verom u svoje ideje od Nazarećanina. Niti su od svojih drugova očekivali večnu zahvalnost zbog onoga što su pretrpeli za njih.

U poređenju sa Sokratom i Brunom, sa velikim mučenicima Rusije, sa čikaškim anarhistima, Franciskom Fererom, i bezbroj drugih, Hrist zaista odaje utisak slabe ličnosti. U poređenju sa delikatnom, krhkom Spiridonovom koja je bila podvrgnuta najužasnijoj torturi, najstrašnijim poniženjima, ne gubeći veru u sebe ili svoj cilj, Isus je zaista niko i ništa. Oni su se držali svojih uverenja i sa nepokolebljivom odlučnošću stali pred svoje dželate. I iako su, takođe, umrli za narod, nisu tražili ništa zauzvrat zbog svoje velike žrtve.

Doista, nama je potrebno spasenje od ropstva, umrtvljujuće slabosti, i ponižavajuće zavisnosti od hrišćanskog morala.

Učenje Hristovo i njegovih učenika pretrpelo je neuspeh zato što mu je nedostajalo životne snage da ukloni breme sa grbače ljudske rase. Oni nisu uspeli jer je sama suština tog učenja protivna duhu života izloženog manifestacijama prirode, snage i lepote strasti.

Hrišćanstvo nikada neće moći, pod ma kojom maskom se pojavilo – bio to novi liberalizam, spiritualizam, hrišćanska nauka, nova misao ili hiljadu i jedan drugi oblik hysterije i neurastenije – da nam donese olakšanje od užasnog pritiska postojećeg stanja stvari, težine siromaštva, strahota naših nepravednih sistema. Hrišćanstvo je zavera neznanja protiv razuma, tame protiv svetlosti, potčinjenosti i ropstva protiv nezavisnosti i slobode; poricanje snage i lepote, protivno afirmaciji radosti i divote života.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Emma Goldman
Neuspeh hriščanstva
1913.

„The Failure of Christianity“, april 1913, časopis *Mother Earth*.
Preveli Milica Koren i Sabo Tabi, 2012. Preuzeto sa
<http://eagainst.com/articles/emma-goldman-neuspeh-hriscanstva>

anarhisticka-biblioteka.net